

Książka dostępna jest w wielu księgarniach na terenie Turcji i godna jest przeczytania, w tym celu, aby w perspektywie, zdobytej na jej podstawie wiedzy o historyczno-biblijnym kontekście, nawiedzać dzisiejszą Turcję, pełną wielu miejsc, o których wspomina Biblia.

Ks. Bogdan Zbroja

Kardynał Zenon Grocholewski, *La filosofía del Derecho en las enseñanzas de Juan Pablo II y otros escritos (Filozofia prawa w nauczaniu Jana Pawła II i inne pisma)*, wyd. Instituto de Humanidades Universidad de la Sabana, Bogota-Colombia 2001, ss. 73, na język hiszpański przetłumaczył Bogdan Piotrowski

Wielki Pontyfikat papieża Jana Pawła II trwa 24 rok. Od czasu do czasu ukazują się próby oceny jego ogromnych dokonań. Tym razem ukazała się w Bogocie książka, prezentująca działalność Ojca Świętego w dziedzinie prawa, w szczególności prawa kanonicznego. Autorem jej jest kardynał Zenon Grocholewski, wybitny mąż Kościoła, jeden z najbardziej znanych współczesnych autorytetów w dziedzinie prawa kanonicznego. Wieloletni profesor Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie, równoległe od 1972 do 1999 roku pracował w Sygnaturze Apostolskiej na wszystkich stano-

wiskach, począwszy od notariusza do jej prefekta. Doceniając jego kompetencje, papież mianował go 15 XI 1999 prefektem Kongregacji Wychowania Katolickiego, powierzając mu niezwykle ważną i odpowiedzialną posługę, mianowicie troskę o szkoły i uczelnie w całym Kościele. 21 I 2001 został mianowany kardynałem.

Tym razem kardynał Grocholewski obdarzył kanonistykę wspólnym darem, przywołaną książką. Jest to dzieło niewielkie rozmiarami, ale wyśmienite w swej treści. Książka zawiera trzy wystąpienia Grocholewskiego: jedno w Paryżu, drugie w Chicago, trzecie w War-

szawie. O ich znakomitości świadczą to, że zostały przetłumaczone na kilka języków oraz zebrane razem w prezentowanej publikacji, łączy je wspólna idea: wszystkie przywołują zasługi Jana Pawła II dla działalności prawotwórczej. Autor pisze: „W referacie nie pretenduję jednak do takiego omówienia tematu, lecz jedynie pragnę podkreślić, że Jan Paweł II zapisze się złotymi literami w historii legislacji kościelnej jako pierwszy papież, który – oprócz innych dokumentów legislacyjnych – stał się autorem całego podstawowego ustawodawstwa Kościoła Katolickiego, złożonego z Kodeksu Prawa Kanonicznego dotyczącego Kościoła łacińskiego (1983), Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich (1990) i Konstytucji Apostolskiej „Pastor Bonus” (1989).

Omawiana publikacja posiada 3 rozdziały stanowiące logiczną całość. Pierwszy rozdział zatytułowany: *Elementy filozofii prawa w nauczaniu Jana Pawła II* składa się z dwóch części: 1 - Filozofia człowieka według Karola Wojtyły, 2 - Filozofia prawa Jana Pawła II, Układ taki jest bardzo słuszny, gdyż chcąc mówić kompetentnie o elementach filozofii prawa w nauczaniu Jana Pawła II, trzeba sięgnąć do jego

działalności naukowej jako arcybiskupa krakowskiego, a nawet wcześniej. Zrozumienie wielkości i rozmiarów nauczania Jana Pawła II daje dopiero zapoznanie się z jego działalnością w okresie krakowskim. Nauczanie filozoficzne Karola Wojtyły o człowieku ujmuje autor precyzyjnie i systematycznie ukazując jego istotne elementy. Człowiek jest osobą transcendentną (*persona est sui iuris*). Jako osoba jest podmiotem bytowania i działania. Osoba istnieje i działa we wspólnocie poprzez uczestnictwo, czyli istnieje i działa wspólnie z innymi osobami. W tym kontekście dla samorealizacji osoby potrzebne jest przykazanie miłości, potem solidarności i dialogu. Nauczanie o podmiotowości osoby ludzkiej ma fundamentalne znaczenie dla filozofii prawa.

Na takiej doktrynie filozoficznej bazuje nauczanie, które głosi Jan Paweł II.

W nauczaniu tym jawią się następujące elementy filozofii prawa: godność osoby ludzkiej; prawa człowieka jako fundamentalna zasada działania dla jego dobra; prawo do wolności oparte o prawdę i dobro; godność pracy ludzkiej; postęp oparty o prymat etyki przed techniką, osoby przed rzeczą, du-

cha przed materia; solidarność i dialog; sprawiedliwość i miłość społeczna; zasada dobra wspólnego. Prawo jest dla człowieka. Dla pełnego zrozumienia człowieka, a więc i dla właściwego stanowienia prawa, nie wystarcza filozofia, potrzebne jest Boże objawienie. Stąd Grocholewski wyciąga następujący wniosek końcowy: „(...) należy zatem stwierdzić, że według Jana Pawła II, aby prawo mogło służyć człowiekowi w jego prawdziwym, pełnym i integralnym wymiarze, nie wystarczy filozofia prawa, lecz potrzeba także teologii prawa, tzn. wzięcia pod uwagę Bożego objawienia”

Drugi rozdział publikacji to: „Jan Paweł II a prawo kanoniczne” Po ogólnej prezentacji postrzegania prawa w ogóle przez Jana Pawła II ukazanego w poprzednim rozdziale, obecne rozważania dotyczą prawa kanonicznego. Wśród licznych dokumentów prawnych autorstwa Ojca Świętego wiodące znaczenie posiadają trzy: Kodeks Prawa Kanonicznego, Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich, i Konstytucja *Pastor Bonus*. Zenon Grocholewski podaje ich zwięzłą genezę i krótką charakterystykę. Kiedy w 1963 r. rozpoczęły się prace nad odnową Kodeksu z 1917 r., Karol Wojtyła

był arcybiskupem krakowskim. Stamtąd też zabierał głos na temat jego odnowy. Od 1978 r. już jako papież śledziła prace Papieskiej Komisji ds. Reformy KPK. Ostateczny projekt przyjęty przez Komisję przekazano Papieżowi, sądząc, że uzna go za wystarczająco dojrzały i podpisze. Stało się inaczej. Papież powołał wówczas specjalny zespół, składający się z 7 wybitnych kanonistów z różnych krajów, wśród których znalazł się Grocholewski. Z zespołem tym wspólnie przestudiował projekt, wprowadzając jeszcze pewne zmiany i poprawki, a dopiero potem dokonał jego promulgacji 25 I 1983 r. Jan Paweł II jest autorem pierwszego w dziejach Kościoła wspólnego Kodeksu dla wszystkich Kościołów wschodnich. Jego schemat, przygotowany przez Komisję powołaną do opracowania projektu prawodawstwa wschodniego, został przedstawiony Papieżowi w styczniu 1989 r. Także ten projekt przestudiował on dokładnie przy pomocy ekspertów, a następnie promulgował go 18 X 1990. Trzeci dokument *Pastor Bonus* z 28 VI 1988 r. dokonał gruntownej reformy Kurii Rzymskiej, stosownie do wskazań Vaticanum II.

III rozdział jest zatytułowany: *Specyfika wymiaru sprawiedliwości w Kościele*. Autor podkreśla, że aktualne kanoniczne prawo procesowe oraz struktury sądowe Kościoła odpowiadają jego naturze i ewangelicznemu pojęciu sprawiedliwości. Kościół w znaczeniu Soboru Watykańskiego II jawi się jako „communio” czyli specyficzna i głęboka więź, wewnętrzna i zewnętrzna między wiernymi i Bogiem oraz między nimi; jako Mistyczne Ciało Chrystusa i jako fundamentalny sakrament zbawienia. Wychodząc z powyższych założeń KPK domaga się, by szukać poza-sądowych rozwiązań konfliktów, w optyce zasady zawartej w sprawie procesowym, a mające znaczenie dla całego prawa: „Zbawienie dusz musi być zawsze w Kościele najwyższym prawem” Wszystko to nie wyklucza, jeśli zachodzi potrzeba, przeprowadzanie prawdziwych procesów w sądach kościelnych. Wówczas należy zastosować procedurę jasną, krótką i prostą, jednak bez uszczerbku dla obrony dobra publicznego i dobra prywatnego, a przede wszystkim bez uszczerbku dla poszukiwania prawdy. Prawda musi być zawsze od po-

czątku aż do wyroku fundamentem sprawiedliwości. Grocholewski reasumuje: „Także kanoniczne prawo procesowe i wymiar sprawiedliwości w Kościele nie mogą być widziane i rozumiane inaczej niż jako włączone w służbę zbawienia, włączone w misterium Kościoła”

Omawiana książka zawiera jeszcze wypowiedzi trzech osób:

- Bogdan Piotrowski – tłumacz, dyrektor dwóch czasopism i dyrektor uniwersyteckiego instytutu;
 - Hernan Salcedo – profesor uniwersytetu La Sabana w Bogocie;
 - Ilva Myriam Hoyos Castaneda – profesorka uniwersytetu La Sabana, wybitny znawca filozofii prawa, dyrektor czasopisma „Pensamiento y Cultura”
- Jest to główne czasopismo Instytutu Nauk Humanistycznych Uniwersytetu La Sabana.

Wszystkie wypowiedzi podkreślają wysoką wartość naukową publikacji Z Grocholewskiego i ich przydatność dla praktyki.

Recenzowana książka została wydana w wydawnictwie Temis, które jest najbardziej prestiżowym wydawnictwem prawniczym w Kolumbii.

ks. Jan Dyduch